

ELS USOS LINGÜÍSTICS A LES UNIVERSITATS PÚBLIQUES VALENCIANES

L'estudi que s'ha realitzat, corresponent a l'àmbit de la Sociologia de les Llengües, respon al requeriment dels equips de govern de les cinc universitats constituents del sistema universitari públic valencià amb l'objecte de prestar suport a les accions que tendeixen a normalitzar l'ús del valencià a la universitat, en cadascun dels seus estaments: el professorat, l'estudiantat i el personal d'administració i serveis. Amb la informació produïda, les universitats pretenen fonamentar de manera rigorosa les seues polítiques encaminades a reblanir i superar els entrebancs que a hores d'ara limiten al personal universitari i l'estudiantat en el que hauria de ser l'ús normal de la llengua pròpia.

L'equip investigador està constituït per quatre professors universitaris pertanyents al Departament de Filosofia i Sociologia de la Universitat Jaume I i al Departament de Sociologia i Antropologia Social de la Universitat de València. A més a més, integrats com membres de l'equip, han participat en diverses feines relacionades amb el procés de producció de la informació, dos membres dels serveis lingüístics universitaris, un de la Universitat Jaume I i l'altra de la Universitat Politècnica de València.

No se'ns demanava únicament un recull descriptiu de les dades de coneixement i ús del valencià a la universitat, sinó també una anàlisi sociolingüística realitzada amb la profunditat suficient per a comprendre les problemàtiques concretes i l'entramat d'actituds ideològiques que dificulten la normalització lingüística, per tal de poder bastir les corresponents polítiques de superació positiva d'aquests obstacles. En un sentit concret, es demana informació útil per al treball quotidià dels serveis lingüístics i, més genèricament, per a l'acció de cadascun dels vicerectorats específicament responsables de l'aplicació de les polítiques lingüístiques.

Els àmbits estudiats, sempre per a cadascun dels estaments, són: competències passives i actives en valencià, usos i pràctiques lingüístiques fora i dins de la universitat, valoració del valencià i actituds lingüístiques quant a l'ús del valencià a la universitat i, per últim, coneixement i ús dels serveis lingüístics universitaris. També s'han analitzat les opinions davant l'ús de l'anglès a la universitat, tant en la docència com en la investigació i també en l'ús administratiu.

La informació produïda sobre aquests àmbits és comparable amb la informació existent d'uns altres sectors, o del conjunt, de la població valenciana.

Hem dissenyat qüestionaris específics per a cada un dels tres estaments, alguns dels quals s'han hagut de matisar per a respondre a determinades particularitats de cadascuna de les cinc universitats. Hem mantingut també el criteri de treballar amb un baix marge d'error que permetera traure conclusions estadísticament representatives per facultats, però també per departaments i serveis, per la qual cosa la dimensió mostral del treball desenvolupat és bastant gran, amb més de 5.000 qüestionaris aplicats.

S'han fet 1.967 entrevistes telefòniques a estudiants i estudiantes. Les entrevistes al personal docent i investigador (PDI) es van realitzar amb contacte directe, cara a cara, amb 1.637 persones. La mostra del personal d'administració i serveis (PAS) ha estat de 1.415 persones entrevistades, també amb conversa cara a cara.

Els marges d'error mostral, per cada universitat i col·lectiu, per a un nivell de confiança del 95,5% (2σ) i $p=q=50\%$, són:

Marges d'error	UA	UV-EG	UJI	UPV	UMH	TOTAL
PDI	4,9	5,0	4,9	4,9	4,9	2,3
PAS	4,9	4,6	4,9	4,9	4,9	2,2
Estudiantat	4,9	4,9	4,9	4,9	4,9	2,2
Total	3,0	2,9	3,1	3,0	3,2	1,4

A més a més d'aquesta enquesta aplicada a l'estudiantat, PDI i PAS, se n'ha fet una altra, de tipus censal, aplicada a cadascun dels serveis, departaments i centres, en la qual s'han indagat, exclusivament, els usos lingüístics administratius de cada universitat.

També hem realitzat 11 entrevistes obertes o semiestructurades i s'han dut a terme 6 grups de discussió triangulars per tal de captar com es representen ideològicament els propis actors la problemàtica associada al procés de promoure i d'inserir en el Sistema Universitari Públic Valencià assignatures impartides en la llengua pròpia del valencians, així com les actituds davant l'ensenyament en anglès.

És important destacar que aquest estudi ha estat fruit de la col·laboració i la bona entesa entre les universitats del SUPV i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. La qual, a més a més, s'ha fet càrrec del finançament de la major part de les despeses.

El punt d'arranc

Al *Llibre blanc de l'ús del valencià II*, publicat l'any 2008 per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua amb motiu dels 25 anys de vigència de la Llei d'ús i ensenyament del valencià (LUEV), Rafael Ninyoles fa un balanç sociològic del major interès de la normalització lingüística des dels anys 60 fins al moment present, el qual ens ha servit per a relacionar el futur de la normalització lingüística amb els canvis socioeconòmics, demogràfics i ideològics en els quals s'ha vist immersa l'estructura social valenciana i incardinar així aquest estudi, centrat concretament en les cinc universitats que componen el sistema universitari públic valencià (SUPV), dins el marc més ampli dels "reptes de la normalització" en el conjunt de la societat valenciana.

La LUEV despenalitzà l'ús del valencià però no podia posar a zero el marcador per a les dues llengües oficials. Seguia pesant la inèrcia de llargues dècades d'aplicació de polítiques lingüístiques, explícites i implícites, d'implantació radical d'un model monolingüe castellà, durant les quals s'ha "naturalitzat" socialment la seua omnipresent posició de privilegi. **La LUEV, per tant, no feia més que deixar obert als valencians i les valencianes un llarg i difícil camí per tractar d'aconseguir l'equiparació de les dues llengües oficials a la Comunitat Valenciana.** 25 anys després de la seua promulgació, les dades ens mostren la minvada presència social de la llengua pròpia a les àrees urbanes i als espais socials econòmicament rellevants, que evidencien ben a les clares la seua debilitada posició simbòlica i la persistència de la minorització, que posa constantment de manifest la situació de vulnerabilitat en la qual es troba el valencià en la interacció amb altres llengües, no sols amb el castellà.

Les universitats públiques són peces simbòlicament molt importants en el procés de normalització i valorització d'una llengua. La seua opció i el seu comportament lingüístics són referent per a tots els valencians i valencianes, per la qual cosa recau sobre aquestes una gran part de la responsabilitat en l'èxit o el fracàs del redreçament de la llengua pròpia al País Valencià. **Però també és indiscutible que es troben fortament condicionades i limitades en el seu abast normalitzador per l'evolució general del canvi lingüístic en el conjunt del territori i en la resta de les institucions valencianes.** Per a ser efectius, els avanços assolits en el sistema educatiu haurien de produir-se anàlogament en el conjunt de les institucions valencianes i del teixit social, i de manera concordant, les polítiques haurien de ser coherents en tots els àmbits de la vida social.

L'espai universitari valencià tampoc és cap model de concordança. Les diferències competencials i actitudinals envers el valencià son extraordinàriament desiguals, no solament per universitats, sinó també per centres, departaments i serveis, a l'hora que són part integrant de les que hi ha entre les diverses zones del territori valencià. **La UA i la UMH tenen una**

presència de població amb un origen territorial no valencianoparlant significativament superior a les altres universitats del SUPV. Tanmateix, és un fet que la política lingüística a les cinc universitats no és ni homogènia ni equivalent i que entre elles hi ha intensitats normalitzadores diferents, tant en la definició de les línies d'actuació sociolingüística, com en el seu grau d'acompliment i d'assoliment dels objectius prefixats.

Conclusions

S'ha posat de manifest, reiteradament, que la població que procedeix de la zona d'Alcoi-Gandia-Dénia, de la zona de València i de la zona de Castelló, així com la procedent de Catalunya i les Illes Balears, presenten competències lingüístiques i nivells d'ús en valencià –així com actituds favorables a la promoció del valencià–, significativament per damunt de la mitjana. Consegüentment, **l'estructura de la població de cada universitat, quant al seu origen territorial, condiona el respectiu estat actual del valencià, però també i molt significativament, el disseny, la intensitat, i l'extensió de les polítiques lingüístiques aplicades.** I també condiona la convicció de la necessitat i importància de la implementació rigorosa d'aquestes polítiques per part dels diversos equips de direcció que han governat cada universitat durant aquests cinc lustres.

Fet i fet, vist des del conjunt del SUPV, **els resultats ratllen per dalt de la mitjana de la població valenciana** en bona part dels indicadors analitzats i, especialment, en aquells que mesuren les competències lingüístiques del personal i l'estudiantat universitari, com també en alguns dels que avaluen el nivell d'ús.

No obstant, les dades ens mostren amb una contundència absoluta que: **ni l'estudiantat valencianoparlant té garantit a hores d'ara el seu dret a rebre una docència universitària en valencià, ni el professorat disposat a impartir-la gaudeix de les condicions necessàries per a fer-ho amb normalitat i amb un nivell d'esforç equivalent al d'aquells que la imparteixen en castellà.**

En termes generals, les dues universitats que fins al moment present han obtingut millors resultats, a una distància significativa de la resta, són la Universitat de València-Estudi General i la Universitat Jaume I. Amb resultats semblants si exceptuem l'ús del valencià en l'administració universitària. En aquest àmbit, **la política de foment del valencià de la Universitat Jaume I, que inclou el compliment del requisit lingüístic per a accedir a la plantilla del personal d'administració i serveis, ha donat uns resultats considerablement**

millors que les altres regulacions vigents a la resta d'universitats del SUPV, més ambigües i tímides.

Quant al foment de la docència en valencià, **les polítiques lingüístiques universitàries actualment vigents, més que en la reglamentació i planificació institucional, es basen en la gestió i l'impuls de la voluntat personal del professorat** per tal d'articular a partir d'aquesta una oferta docent en valencià. Aquesta gestió de voluntats personals té, lògicament, una oferta d'abast limitat i escàs, que es reparteix per universitats, titulacions i departaments de forma summament desigual.

Si es vol avançar més en l'equiparació de les dues llengües, les universitats hauran de reglamentar la carrera docent i planificar la creació d'una plantilla de professorat perfilada en valencià molt més nombrosa que l'actual i més homogèniament distribuïda. Si no ho fan així, el paisatge que ens mostra aquest estudi deixa veure clarament com l'horitzó màxim al qual es pot arribar amb les actuals polítiques, quant a docència en valencià, es troba ben pròxim.

Si ho comparem amb els resultats dels 25 anys anteriors **fixar-se ja com a objectiu l'assoliment d'un SUPV bilingüe en el termini dels propers 25 anys** pot semblar impossible, però és un objectiu ben concret que tradueix amb claredat la pretensió d'equiparar les dues llengües oficials i de treure el valencià de la subordinació i la minorització en la docència universitària. D'altra banda, la consecució d'una universitat bilingüe constitueix una conseqüència lògica necessària, si es manté la pretensió d'assegurar a les persones valencianoparlants l'acompliment del seu dret lingüístic, actualment impossibilitat per la persistència d'un col·lectiu monolingüe castellà resistent (i en ocasions intolerant) a l'ús normal del valencià. **L'actual bilingüisme asimètric és una de les causes més importants perquè no s'avance en la normalització del valencià**, en produir sistemàticament majories *intensives* del castellà i subordinacions i ocultacions del valencià. La condició bilingüe de les persones valencianoparlants –condició unilateral– fa que un sol alumne o alumna castellanoparlant monolingüe –en tant que usa la llengua dominant– siga majoritari –en el sentit *intensiu* del terme– en una classe on predomina a bastament l'estudiantat que parla valencià. Per això **és fa necessària una reglamentació institucional de suport a la llengua subordinada, que a més a més és la llengua pròpia**.

La resistència a aprendre el valencià o la intolerància al fet que les persones valencianoparlants s'expressen en la seua llengua, s'amaga sovint darrere l'argument del caràcter impositiu del valencià. Discurs des del qual aquestes actituds miren de bloquejar qualsevol regulació normalitzadora. Per això, qualsevol política lingüística normalitzadora del valencià, en tant que llengua

actualment minoritzada, **necessita formular-se en termes de política d'igualtat perquè pugua ser efectiva.**

El pla de política lingüística de cada universitat, entès com el pla d'igualtat de les dues llengües, haurà de preveure l'increment anual d'assignatures i de places docents lingüísticament perfilades per tal d'acabar assolint el 50% de la docència impartit en valencià l'any 2035. Cal fer notar que no parlem de duplicar la docència fent dues línies íntegres, una en valencià i l'altra en castellà, sinó, tot el contrari, apuntem a **una distribució docent en què el valencià estiga aleatòriament distribuït en la meitat de les assignatures, que l'alumnat haurà de cursar sense reparar en quina llengua s'imparteixen.** És a dir, una universitat on el 50% de la docència es faça en valencià, distribuïda harmoniosament i equitativa per totes les àrees de coneixement de totes les titulacions i postgraus, tant en les assignatures obligatòries com en les optatives.

Atesos els baixos nivells d'oferta actual, aconseguir aquest objectiu en 25 anys comporta, d'una banda, fixar o bloquejar des del primer moment el perfil de les assignatures impartides actualment en la llengua pròpia i, d'una altra, **perfilar en valencià durant els primers anys una quantitat superior al 75% de les places de nova creació a més de reglamentar-ne la inclusió com a requisit en la carrera docent del PDI del SUPV.**

L'avanç progressiu de la docència en valencià, que l'alumnat haurà de cursar necessàriament, provocarà com a conseqüència l'increment de la bilingüïtzació de l'alumnat, o si és vol la reducció de l'alumnat monolingüe castellà. A més a més la progressió del pla te l'avantatge que tot l'estudiantat acabarà la seua formació universitària amb un alt domini del valencià i del castellà, per la qual cosa **tot l'alumnat podrà disposar d'un nivell C1 de valencià en acabar els estudis** i si, a més a més, es planifica convenientment i simultàniament l'ensenyament en anglès, un B2 en llengua estrangera.

Els estudiants i estudiantes que acollirà el SUPV provinents d'indrets no valencianoparlants hauran de ser informats que la seua incorporació al sistema universitari valencià comporta el valor afegit de formar-se també en llengua catalana i de l'existència de serveis lingüístics especialitzats que atendran les seues dificultats en cadascuna de les dues llengües oficials i posaran a la seua disposició programes d'acolliment lingüístic expressament dissenyats per a l'estudiantat nouvingut.

Pel que fa a la investigació i més concretament a les publicacions científiques, les universitats valencianes, de comú acord amb la resta d'universitats del sistema lingüístic català, caldria que enllestiren, amb urgència, un pla estratègic suficientment dotat financerament, per tal que la investigació i publicació en català obtinga el reconeixement curricular

pertinent, així com la projecció internacional requerida en totes les branques del coneixement. Amb la qual cosa, el nivell d'adhesió lingüística al valencià exigít per mantenir el seu ús habitual en la investigació deixarà de ser tan elevat com ho és actualment i es posarà a l'abast d'un major nombre de PDI.

Cal dir, per últim, que **la viabilitat i el bon fi d'un pla d'igualtat de les dues llengües oficials d'aplicació a les universitats del SUPV està fortament condicionat per l'evolució de la situació sociolingüística general** i que, si es vol assegurar la seua eficàcia, hauria d'anar acompanyat, o produir-se en el marc, d'un pla anàleg d'abast general per a tot el País Valencià o, si més no, per a l'Administració i totes les institucions públiques valencianes i també hauria d'acompanyar-se d'un pla per aconseguir la presència de la llengua catalana dins la UE.

Resultats de l'enquesta

Competències en valencià en el SUPV

Trobem competències passives pràcticament universals, tant orals com escrites, la qual cosa justificaria que cap membre de la comunitat universitària hauria de canviar de llengua (del valencià al castellà) per fer-se entendre per un altre membre de la comunitat universitària, per escrit o oralment. Així mateix, si més no tècnicament, les competències escrites passives, també pràcticament universals, permetrien que la comunicació escrita interna en el SUPV es fera tota en valencià.

El col·lectiu universitari amb majors competències és l'estudiantat, seguit del PAS. Per tant, és el col·lectiu de PDI on més dificultats competencials actives i passives hi ha quant al valencià. És especialment destacable el nivell competencial del personal d'administració i serveis de la Universitat Jaume I, ja que les competències en valencià, orals o escrites, actives o passives, són pràcticament universals entre aquest col·lectiu. Pel que fa a l'estudiantat, les branques d'estudi introdueixen poques diferències, tot i que es concentra la distànciació entre l'estudiantat d'arts i d'humanitat, amb més competències, i l'estudiantat d'enginyeria i d'arquitectura amb menys.

La competència oral passiva és pràcticament universal en el SUPV, siga entre estudiantat, PDI o PAS. 9 de cada 10 persones que formen part de les institucions universitàries públiques valencianes entenen el valencià bastant bé o correctament. Les institucions amb majors dificultats, en aquest nivell competencial, són la UA i la UMH, en les quals les respostes de comprensió correcta són significativament inferiors a les de les altres tres universitats

públiques valencianes. Amb tot, la població que declara no entendre gens el valencià no supera mai el 5%, en general, en cap estament universitari, ni en cap institució, en particular, independentment de l'origen territorial de la persona entrevistada

Quant a les competències orals actives de l'estudiantat (8 de cada 10) superen les dels professors i professores (quasi 7 de cada 10), que també són superades per les del PAS (74,4%). Per tant, el col·lectiu amb menys competències per parlar en valencià és el de PDI. Amb tot, podem dir, en relació a les competències orals, que els intercanvis parlats entre membres de qualsevol col·lectiu del sistema universitari públic valencià (SUPV) podrien desenvolupar-se, com a mínim, en un 70% dels casos en valencià (només 1 de cada 3 PDI o PAS procedent d'Hispanoamèrica declara no entendre gens el valencià).

Almenys 9 de cada 10 membres de les universitats valencianes públiques, siguen del col·lectiu que siguen, diuen saber llegir el valencià correctament o bastant bé, en comparació amb el 50,9% de la població valenciana (2005). Entre el PDI de la UV-EG i de l'UJI un 95% i un 96,3%, respectivament, mentre a la UMH un 21,2% el llegeix amb dificultat o no sap llegir-lo. Per tant, l'edició i circulació de documentació, siga administrativa o acadèmica, en valencià no hauria de generar problemes de comprensió dels seus continguts, pràcticament, entre cap dels col·lectius als quals s'adreça

Encara que a molta distància de la mitjana de la població valenciana, un 38,1% de l'estudiantat de la UMH diu no saber escriure gens en valencià, o fer-ho amb dificultats, a molta distància de la segona universitat amb més problemes per desenvolupar aquesta competència, que és la UA amb el 29,7%. En conjunt, l'estudiantat del SUPV declara saber escriure en valencià correctament o bastant bé en un 76,7% dels casos, mentre que la població en general declarava el 2005 aquest nivell competencial només en un 29,9% dels casos, i quasi la meitat (49%) declarava no saber-ne gens. Només un 56% dels professors o professores, en canvi, es declaren amb competències per escriure en valencià. La plantilla de PDI amb menys competències d'escriptura en valencià és la de la UMH (34,2%), en aquest cas acompanyada de la UPV (46,4%). A l'UJI, però, ens trobem amb el 78,2% de PDI que diu saber escriure correctament o bastant bé el valencià, quasi tants com estudiantat (80,6%). Quant al PAS, pràcticament 7 de cada 10 treballadors i treballadores són capaços d'escriure correctament o bastant bé en valencià. Una capacitat que en cap de les universitats del sistema públic valencià baixa del 50%

Usos lingüístics amb la família

En el SUPV, l'estudiantat que parla sempre en valencià a la casa materna només arriben a un 25%, és a dir, només 1 de cada 4 estudiants i estudiantes del SUPV parla sempre en valencià a la casa materna. El monolingüisme en castellà a la casa materna és màxim entre l'estudiantat de la UMH, amb el 77,3%; mentre que el mínim el trobem entre l'estudiantat de l'UJI, amb un 47,6%. En qualsevol cas, la universitat castellanenca és l'única on la proporció de monolingües en castellà a la casa materna és inferior al 50%.

Hi ha una reducció de la transmissió intergeneracional de relacions familiars monolingües en valencià entre el PDI, i molt semblant en el PAS, del SUPV, en passar d'un 25% que declara que parla sempre en valencià amb els pares i mares a un 20% dels que diuen que parlen sempre en valencià amb els fills i filles.

I, d'altra banda, cal destacar les enormes diferències territorials que apareixen: els usos familiars de la població universitària de la UMH o la UA difereixen molt dels de la població universitària de l'UJI. Aquestes diferències estan molt relacionades amb l'origen territorial de les respectives poblacions universitàries.

Usos lingüístics amb amistats i 'companys i companyes de pis'

Quan passem a l'àmbit de les relacions amb les amistats, s'observa una tendència a la reducció de les relacions monolingües valencianes a favor de les relacions bilingües, i es mantenen constants les relacions monolingües castellanenes importades de la llar d'origen. Així, les relacions monolingües en valencià cauen del 22-25% familiar, a unes freqüències que oscil·len entre 8,9% del PDI i el 17,1% de l'estudiantat.

Els estudiants i les estudiantes del SUPV resideixen en llocs amb pautes lingüístiques similars a les experimentades a la llar materna, amb una lleugera tendència cap als usos bilingües en la transició. Aquesta tendència bilingüe és màxima entre l'estudiantat de la UV-EG, que passen de declarar que parlen només en valencià a casa dels pares un 35% a dir que parlen només en valencià a la casa on viuen durant el curs un 27%: aquesta diferència fa augmentar els diversos nivells de bilingüisme, atès que l'estudiantat que declara parlar només en castellà varia a penes un punt, d'un entorn a l'altre.

El nivell de monolingüisme en castellà amb amics i amigues és molt similar entre estudiantat i PDI; tanmateix, el monolingüisme en valencià en aquesta mena de relació és significativament més present entre la població estudiantil que entre el PDI

Entre el PAS del SUPV, en comparació amb l'estudiantat i el professorat, es dona una major tendència cap al castellà en les relacions amb les amistats. I en això el personal d'administració i serveis de la UA s'assembla més al de la UMH, que el PDI i l'estudiantat.

Així, es produeix una tendència del monolingüisme cap al bilingüisme, quan passem de les pràctiques lingüístiques en les relacions familiars a les pràctiques en les relacions d'amistat, en tots els col·lectius universitaris: una reducció del monolingüisme que afecta especialment el monolingüisme valencià.

Usos lingüístics de compres i amb persones desconegudes

Quan les relacions es tornen més impersonals, com ara quan es va de compres o es relacionen amb persones desconegudes, aleshores s'observa una tendència a la reducció del bilingüisme a favor del monolingüisme castellà.

L'edat de les persones entrevistades no introdueix diferències que es puguin destacar entre el PAS, però sí entre el PDI, en el qual podem constatar la reducció de la presència del valencià segons ens aproximem a les generacions més joves.

Usos lingüístics amb els mitjans de comunicació

El seguiment freqüent de les cadenes que emeten només en valencià, això és, TV3 i Canal 33, més que triplica el de les ràdios (Ràdio 9 o Catalunya Ràdio), especialment entre l'estudiantat i PDI. El PDI és el col·lectiu que declara veure aquestes televisions amb més freqüència, amb un 18,8%. Una freqüència que és significativament més elevada entre el PDI de l'UJI i de la UV-EG, que se situa al voltant del 25%.

Usos lingüístics en la lectura

1 de cada 5 estudiants i estudiantes llegeix amb freqüència llibres en valencià, mentre que 1 de cada 4 no llegeix mai llibres en valencià; entre el PDI del sistema universitari valencià, en canvi, són més freqüents les lectures en anglès que les lectures en valencià, mentre per al PAS l'ordenació de llengües de lectura és castellà-valencià-anglès.

El PAS de la UV-EG després del de la UMH són els que menys llegeixen en valencià, mentre que en el de l'UJI la presència de citacions del valencià s'aproxima a la del castellà. Entre el PDI també hi ha diferències segons l'edat, de manera que les generacions més joves redueixen significativament, en comparació a les més majors, els seus usos vinculats al valencià.

Usos lingüístics en les relacions informals

En les seues relacions informals dins la universitat entre si i amb la resta dels estaments universitaris, entre un 8% i un 11% declaren mantenir usos monolingües valencians, i entre un 46% i un 53% declaren pràctiques monolingües castellanes. És destacable que el col·lectiu de PAS representa la part de la població universitària amb un usos lingüístics del valencià, tot i que febles, més pròxims a la normalització del valencià, liderats sobretot pel PAS de l'UJI, al qual se li exigeix el requisit lingüístic per accedir-hi; mentre que el col·lectiu amb unes pràctiques lingüístiques lleugerament més allunyades de l'avanç dels usos del valencià és el del PDI.

Pràctiques lingüístiques en la docència

La immensa majoria de l'estudiantat del SUPV rep les classes només en castellà, en canvi els estudiants i estudiantes que reben tota la docència en valencià són summament escassos. El 53,7% rep totes les classes en castellà, en canvi, el model de línia en valencià, en la qual totes les assignatures són impartides en valencià, és pràcticament inexistent. De fet, només un 1,8% de l'estudiantat del sistema públic universitari valencià declara rebre totes les classes en valencià. Sembla que la UV-EG és la que ofereix més oportunitats, i així i tot arriba a un esquifit 3,8% de l'estudiantat.

Podem dir que el model docent de la UMH és monolingüe en castellà, atès que pràcticament la totalitat de l'estudiantat (97,4%) declara rebre totes les classes en castellà. En el pol oposat hi ha l'UJI, on només declara aquest extrem un 26,4%, cosa que significa que almenys un 73,6% rep alguna classe en valencià. També la UV-EG ocupa un lloc destacat: 2 de cada 3 estudiants i estudiantes d'aquesta universitat declaren rebre alguna classe en valencià.

Només l'estudiantat de l'UJI i de la UV-EG declaren rebre la meitat de les classes o més en valencià amb una freqüència significativa, un 32,6% i un 34,8% dels casos. És a dir, 1 de cada 3 estudiants i estudiantes de l'UJI i de la UV-EG declaren rebre la meitat o més de les classes en valencià. La resta d'universitats obtenen respostes molt baixes: 5,4% la UA, 0,8% la UMH i 11,2% la UPV.

Aquests resultats són consistents amb l'escàs nombre de professorat que atén les classes en valencià. Les respostes del PDI són bastant coincidents amb les de l'estudiantat pel que fa a l'oferta docent en valencià, ja que trobem que quasi 2 de cada 3 professors o professores del sistema universitari públic valencià declaren no haver fet mai classes en valencià. A més a més, dels que declaren haver-ne fet alguna, la meitat diuen que han impartit classes en valencià 5 anys o menys. I podem afegir que d'aqueixa tercera part que diu haver fet classes en valencià, un terç (32,3%) declara que enguany (el curs 2008/09) no en fa cap, i

menys d'una quarta part (23,9%) diuen fer-les totes aquest curs. Per tant, podem calcular, amb aquestes dades, que durant el curs 2008/09 al voltant d'un 8% de tot el professorat del sistema universitari públic valencià impartia totes les classes en valencià i que al voltant d'un 20% de tot aquest professorat feia alguna classe en valencià en aqueix curs.

Podem dir que l'oferta de cursos en valencià és curta i la plantilla disposada a assumir aqueixa docència és escassa. A més a més, a l'escassa oferta de cursos en valencià, cal afegir la freqüent ruptura del compromís que els converteix, en molts casos, en un curs en castellà, més del 40% del PDI, concretament un 42,4%, que fa classes en valencià es passa majoritàriament al castellà quan algun estudiant o estudianta es dirigeix al professorat en aquesta llengua, només 1 de cada 3 professors i professores (36,6%) es mantenen en el valencià.

L'ordre de raons adduïdes per fer classes en valencià són la identitat i les conviccions del professorat, la demanda i els drets de l'estudiantat, les necessitats del departament i els avantatges instrumentals aconseguits pel mateix professor o professora, mentre que les raons adduïdes per no fer classes en valencià van encapçalades per qüestions instrumentals i de formació, i en alguns casos també per causes relacionades amb l'organització docent.

En conjunt, segons l'estudiantat, el monolingüisme valencià és menys freqüent a l'aula que en les relacions de l'estudiantat amb el PDI fora de l'aula, però també el monolingüisme castellà, atès que el PDI de les universitats públiques valencianes ajusta els seus usos lingüístics als de l'interlocutor amb major freqüència en les relacions establertes durant les tutories que en aquelles que es desenvolupen durant les classes.

Quant a l'ús escrit, sembla, tanmateix, com si la relació amb la institució universitària més que promoure l'ús escrit del valencià el que aconseguix és frenar la ja minoritària tendència de l'estudiantat a utilitzar-lo. De fet, només entre el 6% i el 7% del PDI declara usar sempre el valencià en els seus materials, en la pissarra, en les transparències o en els exàmens. Per contra, 2 de cada 3 professors i professores, entre un 60% i un 62%, declaren usar sempre el castellà en aquests materials. Per tant, en les pràctiques docents escrites la presència del valencià és encara més escassa que la seua presència oral, a causa fonamentalment de la poca aportació escrita en valencià que fa el mateix PDI.

Les pràctiques escrites en valencià del PAS de les universitats públiques valencianes són més freqüents que els usos escrits del conjunt del PDI del sistema. Això significa que, atès que també són superiors els usos escrits de l'estudiantat, podem dir que el col·lectiu del PDI del SUPV és el que, en termes generals, menys usa el valencià, siga en la comunicació oral, o en l'escrita, siga en la docència, en la investigació o en l'administració.

La diferenciació introduïda per la branca d'estudi és significativa sobretot per distingir l'estudiantat d'arts i d'humanitats de tota la resta, però molt especialment del de la branca d'enginyeria i d'arquitectura.

Pràctiques lingüístiques en la investigació

En la recerca, el valencià no sols competeix amb el castellà com a llengua vehicular de l'activitat investigadora, oral o escrita, sinó que l'anglès obté una posició destacada, en competir amb el castellà com a llengua hegemònica, i desplaça el valencià cap a posicions pràcticament testimonials. En la publicació de la recerca, segons passem de comunicacions d'accés més restringit a comunicacions d'accés més obert la presència del valencià es va reduint encara més i la del castellà augmenta.

Segons les declaracions del PDI, quasi la meitat (48,8%) no usa mai el valencià en les seues reunions amb col·legues per a la recerca, mentre que quasi una quarta part (24,8%) declara usar-lo amb molta freqüència. Una dada que contrasta amb els usos declarats de l'anglès en aquestes reunions, ja que un 40% declara usar-lo amb freqüència, mentre que un 31,3% diu que no l'usa mai. Així resulta que el valencià ocupa una posició inferior a l'anglès en les reunions de recerca que realitza el PDI del sistema universitari públic valencià.

És destacable el fet que les universitats que declaren usos de l'anglès més freqüents en els treballs d'investigació són també les universitats que usen més habitualment el valencià, la UV-EG i l'UJI, però els usos de l'anglès en l'àmbit de l'activitat investigadora superen els usos del valencià i són superiors entre el PDI doctorat.

Podem dir que els membres del PDI tenen com a llengua preferent de publicació dels resultats de la seua investigació el castellà, i en segon lloc, però a molta distància, l'anglès. De fet, tres de cada quatre professors i professores (el 73,2%) declaren el castellà com a llengua més utilitzada, en primer lloc, en la seua producció escrita, mentre que un 16,4% diu que és l'anglès, en canvi, en el model lingüístic de l'àmbit investigador del SUPV el valencià resta pràcticament exclòs, la producció científica en valencià del PDI és tan escassa que quasi mai supera el 5% com a llengua preferent. L'anglès és assenyalat com la llengua preferent, per davant del castellà, quan es tracta de producció científica, en general, i d'articles, en particular; mentre que el castellà manté l'avantatge, respecte a l'anglès, quan es tracta de comunicacions, ponències, conferències i llibres

Usos escrits administratius

Tres de cada quatre professors i professores diuen que es dirigeixen per escrit a l'administració universitària en castellà, és a dir, es dirigeix en valencià amb major freqüència que ho fa amb l'estudiantat en la docència. En aquest aspecte el PDI de l'UJI destaca en assegurar, en un 28,4% dels casos, dirigir-se en valencià a l'administració de la universitat, mentre que el PDI de la UMH només ho fa en un 1,4% dels casos

Dos de cada tres PAS del SUPV (entre el 60,4% i el 68,9%) declara que escriu preferentment en castellà qualsevol mena de document administratiu. La presència del valencià es va reduint i la del castellà augmenta, segons passem de comunicacions d'accés més restringit a comunicacions d'accés més obert.

En aquest punt, convé destacar la significativa diferència del personal d'administració i serveis de la universitat castellonenca respecte a la resta de PAS del SUPV, com ho hem vingut fent amb altres usos lingüístics. En aquest apartat d'usos administratius, la distància és esfereïdora, duplica o més que duplica, segons com, la del PAS que més usa el valencià en segon lloc, el de la UV-EG. I destaquem aquesta dada, per rellevant, però també per assenyalar el paper que pot tenir en aquest resultat el fet que l'UJI exigisca el requisit lingüístic per accedir a les places que convoca. Un apunt que ha de fer pensar sobre la pertinència de perfilar lingüísticament les places, no només de PAS, sinó també de PDI.

Siga com siga, les pràctiques escrites en valencià del PAS de les universitats públiques valencianes són més freqüents que els usos escrits del conjunt del PDI del sistema. Això significa que, atès que també són superiors els usos escrits dels estudiants als del PDI, podem dir que el col·lectiu del PDI del SUPV és el que, en termes generals, usa menys el valencià, siga en la comunicació oral, o en l'escrita, siga en la docència, en la investigació o en l'administració.

Importància atorgada a les diverses llengües

En una mena de cercle viciós, el grau de necessitat d'una llengua incideix en la seua valoració social, que incideix alhora en la seua percepció com a llengua necessària, així, en aquelles universitats on l'ús del valencià està més reglat s'ha fet més necessari i consegüentment està més valorat. És ben cert que per a valorar una llengua fem intervenir igualment uns altres criteris de caràcter simbòlic i identitari, però també donem importància a una llengua si la percebem com necessària. Es podria dir que, fent polítiques que regulen el seu ús necessari, com ara aplicant el requisit lingüístic, perfilant lingüísticament les places, incrementant la docència i els usos administratius en valencià..., es dona un valor més alt al valencià.

Entre el PDI de les universitats públiques valencianes hi ha un 43,3% que reconeix bastant o molta importància al valencià en el seu procés formatiu, mentre que un 84% l'atorga a l'anglès. Això significa que quasi un 60% del PDI atorga poca o cap importància al coneixement del valencià, en la seua formació.

Pel que fa al PAS, hem d'assenyalar que manifesta una valoració significativament superior del paper del valencià en la seua formació, en comparació amb el PDI. En quasi el 60% dels casos (59,1%) assenyala que ha tingut molta o bastant importància. Amb tot, també es troba per darrere, en importància, del castellà que és citat com molt o bastant important per pràcticament tot el PAS del SUPV (99,2%, la mateixa proporció que el PDI), i de l'anglès, que té reconeguda bastant o molta importància per un 67,8% del PAS. Val a dir, però, que aquesta ordenació que situa el valencià per darrere de l'anglès, pel que fa a la importància en la formació pròpia, només és trencada pel personal d'administració i serveis de la universitat castellonenca, el qual considera en un 77,3% dels casos que el valencià ha sigut bastant o molt important en la seua formació, mentre que l'anglès ho ha sigut en un 55,8% dels casos.

Segons el PDI, per al seu futur professional són de màxima importància el castellà i l'anglès que superen, de mitjana, el 9. En el cas del castellà s'aproxima al 10, amb un 9,6. El valencià és presentat com una llengua d'importància mitjana, amb una valoració de 6,14, juntament amb el francès, amb una valoració un punt inferior (5,11). El PAS considera lleugerament més important el valencià per al seu futur professional que el PDI.

En general, el castellà és valorat universalment com una llengua de primer ordre i importància, tant pel que fa a la formació com pel que fa al desenvolupament professional. L'anglès és considerat més important que el valencià per tots els col·lectius, excepte pel PAS de l'UJI, que el posiciona en tercer lloc, darrere del valencià.

Actituds lingüístiques al SUPV

Tant els usos com les competències del valencià apareixen lligades amb les actituds que es mantenen davant aquesta llengua; tanmateix, les relacions són diferents segons parlem de competències o d'usos. En el cas de les competències, el fet de no manifestar competències màximes ja apareix associat a actituds més negatives envers el valencià: és com si aquesta relació ens diguera que aquell que no coneix correctament el valencià és perquè no vol.

Tanmateix, en el cas dels usos, quan apareix un mínim ús del valencià se'ns presenta associat amb actituds positives envers el valencià, només aquelles persones que es manifesten monolingües en castellà ho fan amb actituds més

aviat negatives envers el valencià; en aquest cas, el que sembla dir-nos és que l'ús del valencià, per mínim que siga, està associat a les actituds positives.

En la relació dels usos declarats amb les actituds manifestades s'observa una escala creixent que ens porta dels usos més privats i menys formals als més públics i formals en les posicions d'actitud positiva envers el valencià, de manera que aquelles persones que manifesten un usos del valencià més públics i formalitzats es troben associades amb actituds molt favorables envers el valencià.

En comparació amb el PDI del SUPV, podem dir que el PAS presenta una estructuració d'actituds una mica diferent. Entre el PDI, l'UJI i la UV-EG es distanciaven bastant de la mitjana, tot deixant el punt central a la UA, mentre que la UPV s'ubicava una mica més allunyada de la centralitat tot presentant actituds una mica més contràries al valencià que la mitjana i la UMH manifestava les opinions més oposades al valencià. Entre el PAS, però, la posició més centrada l'ocupa el PAS de la UPV, amb el PAS de la UV-EG relativament pròxim, però esbiaixat cap el pol de manifestar opinions més favorables al valencià, i el PAS de la UA més allunyat de la mitjana en el sentit d'oposar-se més freqüentment a la normalitat del valencià. En els pols trobem al PAS de l'UJI, a favor del valencià, i de la UMH, en contra.

La variable sociodemogràfica que més diferencia el PAS del SUPV en la seua composició d'actituds respecte al valencià és l'origen territorial. Així resulta que el PAS del SUPV més favorable a l'obligatorietat i el foment del valencià és el nascut a les zones d'Alcoi-Gandia-Dénia i València, i el de l'UJI, mentre que el més contrari és el PAS procedent d'Hispanoamèrica, de la zona valenciana castellanoparlant i de la resta d'Espanya (no catalanoparlant), el de més de 60 anys i el que treballa a la UMH. El més favorable al valor institucional del valencià torna a ser el nascut a les zones d'Alcoi-Gandia-Dénia i València, però no al de l'UJI, sinó que acompanyat del PAS de nivell D; mentre que els més contraris a aquest valor lingüístic institucionalitzat són, novament, el PAS procedent d'Hispanoamèrica i els que treballen a la UMH. Finalment, el PAS més posicionat a favor de la subordinació social del valencià torna a ser el procedent d'Hispanoamèrica i el que treballa a la UMH, mentre que el més contrari és el nascut a la zona de València i el nascut a la zona de Castelló.

Evolució prevista del valencià

Acabem de constatar que les valoracions que es fan de la utilitat del valencià en la formació i en la projecció professional estan per sota de les que es fan del castellà i de l'anglès. I, amb tot, la percepció és que l'ús del valencià més aviat seguirà igual o, fins i tot, augmentarà. Entre el PDI de les universitats públiques valencianes, un de cada tres (33,1%) pensa que els usos del valencià en la

universitat milloraran, i només un 18,8% que empitjoraran. Les expectatives del PAS respecte als usos del valencià en la universitat encara són millors: un 42,5% diuen que milloraran i només un 12,5% creu que empitjoraran.

Les expectatives d'evolució del valencià són lleugerament pitjors pel que fa als usos socials del valencià que als usos a la universitat: augmenten les expectatives d'empitjorament i disminueixen les de millora.

Torna a ser el PDI de l'UJI, acompanyat aquesta vegada pel de la UPV, el que millors expectatives declara. És, però, també el PDI de l'UJI el que més empitjora les seues expectatives, acompanyat pel PDI de la UV-EG, quan passen de la valoració de l'entorn universitari, a la valoració de l'entorn social.

El PAS també empitjora les seues expectatives quan pensa en l'evolució social dels usos del valencià, en lloc de l'evolució dels usos en la universitat. Amb tot, és lleugerament més optimista que el PDI pel que fa a les expectatives de millora.

En conclusió, malgrat l'escassa valoració que fan de la utilitat del valencià, el PDI i el PAS del SUPV no pensen amb molta freqüència que els usos del valencià disminuiran, ni en la universitat, ni en la societat en general, però sobretot en la primera.

Drets lingüístics i valoracions dels serveis lingüístics universitaris

Entre l'estudiantat del sistema universitari públic valencià, quasi un de cada cinc (17,8%) no sap que pot usar en la universitat les dues llengües oficials.

Pel que fa a les valoracions dels serveis lingüístics de cada universitat, podem dir que en general, totes superen la mitjana aritmètica de l'escala, és a dir, totes en general aproven. Ara bé, hem de destacar que entre l'estudiantat es presenta una valoració més crítica que entre el PDI i el PAS.

Per tant, resulta que l'estudiantat presenta valoracions més crítiques que el PDI i el PAS; que en les valoracions del servei de la UMH hi ha aparents contradiccions entre l'estudiantat i el PDI, d'una banda, i el PAS, d'una altra; que per a l'estudiantat el servei més valorat és el de l'UJI, per al PDI el de la UA i per al PAS el de la UMH; que el servei de la UV-EG es troba valorat, en termes relatius, més críticament que la resta per tots tres col·lectius, tot i que el servei de la UMH obté puntuacions més baixes entre l'estudiantat i el PDI.

Artur Aparici Castillo

Director Equip Investigador